

PROGRAM PRAC BUDOWLANO - KONSERWATORSKICH
WIEŻBY DACHOWEJ WIEŻY
KOŚCIOŁA PW. ŚW. MARII MAGDALENY W UGOSZCZY

KONSERWACJA ZABYTEKÓW

BARTOSZ PARADOWSKI

Struga 15, 89-650 Czersk

tel. 796 344 427

NIP: 5552134729

Bartosz Paradowski
mgr sztuki

BARTOSZ PARADOWSKI
ARTYSTA PLASTYK

KONSERWATOR ZABYTEKÓW
nr dyplomu 1400/196283/2018

Autor: mgr Monika Paradowska

mgr Bartosz Paradowski

Konserwacja Zabytków Bartosz Paradowski

Struga 15, 89-650 Czersk

tel. 796 344 427

NIP: 5552134729

Monika Paradowska
mgr sztuki

MONIKA PARADOWSKA
ARTYSTA PLASTYK

KONSERWATOR ZABYTEKÓW
nr dyplomu 1400/191570/2017

Struga, czerwiec 2025

DZIEŁO KONSERWATORSKIE I DOKUMENTACJA CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

SPIS TREŚCI

I. KARTA IDENTYFIKACYJNA OBIEKTU.....	3
II. DANE DOTYCZĄCE OPRACOWANIA.....	4
1. PRZEDMIOT OPRACOWANIA.....	4
2. PODSTAWA OPRACOWANIA.....	4
3. CEL I ZAKRES OPRACOWANIA.....	4
III. HISTORIA OBIEKTU.....	4
IV. OPIS OBIEKTU.....	5
V. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.....	6
VI. ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE.....	8
VII. PROGRAM PRAC BUDOWLANO – KONSERWATORSKICH.....	9
VIII. ZALECENIA I UWAGI KONSERWATORSKIE.....	10
IX. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA STANU ZACHOWANIA.....	10

I. KARTA IDENTYFIKACYJNA OBIEKTU

Przedmiot: Wieża kościoła pw. św. Marii Magdaleny w Ugoszczy

Adres: Parafia Rzymsko-katolicka pw. św. Marii Magdaleny w miejscowości Ugoszcz,
gm. Studzienice; ul. Bytowska 3, 77-142 Ugoszcz

Numer rejestru zabytków: A-175/255 z dnia 19.03.1960 r.

Użytkownik/właściciel: Parafia Rzymsko-katolicka pw. św. Marii Magdaleny w miejscowości
Ugoszcz, gm. Studzienice; ul. Bytowska 3, 77-142 Ugoszcz

Data powstania: 1822 r.

Autor: nieznany

Prace konserwatorskie i remontowe: brak danych

II. DANE DOTYCZĄCE OPRACOWANIA

1. PRZEDMIOT OPRACOWANIA

Zakres prac dotyczy kościoła pw. św. Marii Magdaleny w Ugoszczy w obrębie drewnianej konstrukcji więźby dachowej wieży.

2. PODSTAWA OPRACOWANIA

Opracowanie powstało na zlecenie: Biuro Projektowe i Nadzór Budowlany mgr inż. Marcin Bartoś z siedzibą w Człuchowie.

Podstawą opracowania są:

- konsultacje ze Zleceniodawcą
- wizje lokalne w maju 2025 r.
- sporządzona dokumentacja fotograficzna
- Karta Ewidencyjna Zabytków Architektury i Budownictwa (tzw. biała karta), autorstwa mgr Juliusza Sienkiewicza (listopad 1989 r.)
- Zielona Karta, autorstwa Wilkowski Piotr (?) (20.09.1959 r.)
- ogólne oględziny stanu technicznego w 2025 r.

3. CEL I ZAKRES OPRACOWANIA

Celem opracowania jest ocena stanu zachowania konstrukcji więźby dachowej wieży i przyczyn jej zniszczeń oraz sformułowanie programu prac konserwatorskich i naprawczych ratującego obiekt przed dalszą destrukcją oraz przywrócenie jego wartości ekspozycyjnej. W programie zostanie przedstawiony szczegółowy zakres prac, proponowane materiały konserwatorskie oraz technologia wykonania konserwacji i napraw.

III. HISTORIA OBIEKTU

Pierwszy kościół w Ugoszczy wzmiankowany jest w 1274 r. i był on kościołem parafialnym. W 1364 r. parafia została wyposażona nadaniami ziemi. Od 1545 r. nastąpiło nasilenie protestantyzmu na Ziemi Bytowskiej. W roku 1637, kiedy to zmarł ostatni książę pomorski Bogusław, nie było już na jej terenie katolików (z wyjątkiem Studzienic), ani kapłanów katolickich. Po powrocie Ziemi Bytowskiej do Polski (po roku 1657), biskup kujawski Maciej Łubieński przywrócił katolikom pewną część kościołów i parafii, wśród nich także parafię Ugoszcz. Parafia posiadała wtedy kościół i dzwonnice kryte gontem, które przetrwały do 1812 r., kiedy to zostały spalone.

Obecny kościół został wybudowany w 1822 r. W latach 1919–1921 został odnowiony, (wg Białej Karty remont przeprowadzono w latach 1910/1911). Następny niewielki remont przeprowadzono w latach 1961–65, dostosowując kościół do wymogów liturgicznych Soboru Watykańskiego II. Proboszczem wówczas był ks. Stanisław Kamiński¹.

W roku 1982 na kopule wieży położono nowy gont.²

¹ [Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Marii Magdaleny w Ugoszczy](#)

² Biała karta autorstwa mgr Juliusza Sienkiewicza z XI. 1989 r.

Ostatni kapitalny remont został rozpoczęty w 1992 r. Do dzisiaj zostały wykonane następujące prace: wymieniono dach, sufit i nowe ściany, założono nową elektryczność i nagłośnienie, poddano renowacji ołtarze, feretrony i ambone; przeprowadzono kapitalny remont organów. Przebudowano zakrystię i wejście boczne. Kościół wyposażono w nowe ławki, drzwi i okna oraz nową podłogę i posadzkę nawiązującą do starej ceglanej. Uporządkowano dojście do kościoła, które przerobiono tak, by umożliwić podjazd pod sam kościół. Ostatnio wykonano także most oraz schody prowadzące do kościoła.³

IV. OPIS OBIEKTU

Kościół w Ugoszczy zalicza się do grupy kościołów ryglowych z terenu Kaszub i części Pomorza Środkowego. Grupa ta obejmuje małe kościoły wiejskie i małomiasteczkowe, wznoszone w okresie od XVII do I ćw. XX w., w tradycyjnej, ryglowej technice budowlanej.

Wszystkie, wchodzące w skład grupy kościoły wyróżnia ryglowa konstrukcja, składająca się z drewnianych elementów konstrukcyjnych - słupów, rygli, mieczy i zastrzałów, tworzących szkielet nośny obiektów. Pola szkieletu, zwane fachami, są obecnie wypełnione głównie cegłą, często tynkowane i malowane na biało. W nielicznych już kościołach zachował się najstarszy rodzaj wypełnienia fach gliną. Wieże kościołów są zazwyczaj wzniesione w odmiennej konstrukcji słupowo-ramowej, oszalowanej deskami. W niektórych przypadkach ryglowe nawy kościołów zostały dobudowane do starszych, murowanych z cegły wież gotyckich.

Wśród kościołów dominuje prosty typ rozplanowania i bryły – jednoprzestrzenny, na rzucie prostokąta, z częścią ołtarzową zamkniętą ścianą prostą, trójboczną lub pięcioboczną. Znacznie rzadziej spotykane są świątynie o bardziej rozbudowanych bryłach – z wyodrębnionym prezbiterium lub bocznymi nawami. Charakterystyczną cechą kościołów są wieże - dzwonnice, najczęściej przysadziste, prostopadłościennne, wtopione w zachodnią część kościoła, niejednokrotnie zwieńczone barokowymi, baniastymi hełmami z latarniami. W kilku przypadkach występują wieże o strzelistej, zwężającej się ku górze formie, nakryte smukłymi, czworo- i ośmiobocznymi hełmami. W obrębie grupy występują także kościoły bezwieżowe, z usytuowaną obok wolnostojącą dzwonnica. We wnętrzach wielu świątyń zachowały się empory, w tym charakterystyczne dla dawnych kościołów ewangelickich empory boczne oraz nieliczne już zachowane empory zaołtarzowe.

Kościół ryglowy odznaczają się dużym tradycjonalizmem oraz skromną formą architektoniczną. Jest to architektura prosta, wyrażająca się poprzez logikę i rytm ryglowej konstrukcji oraz skonstrastowanie materiałów – drewnianych elementów konstrukcyjnych i ceglanego, często tynkowanego wypełnienia fach. Pomimo, iż zdecydowana większość kościołów powstała w okresie baroku, nie mają one charakterystycznej dla tego okresu dekoracyjności i detalu. Barokowe formy pojawiają się tylko w baniastych formach hełmów wież, a także w nielicznych przypadkach w postaci opasek drzwiowych i okiennych.⁴

Omawiany kościół w Ugoszczy (w obecnej formie) wzniesiono w 1822 r. w tradycyjnej technice ryglowej, na fundamencie z kamieni polnych łączonych zaprawą wapienno - cementową o drewnianym szkielecie nośnym oraz fachach wypełnionych cegłą, nietynkowanych tzw. mur

3 [Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Marii Magdaleny w Ugoszczy](#)

4 [Kościoły ryglowe Kaszub i Pomorza Środkowego - Zabytek.pl](#)

pruski. Obiekt usytuowany jest w północnej części cmentarza, orientowany, choć niezbyt precyzyjnie (oś budowli odchylona nieco w kierunku północno-zachodnim). Świątynia wznosi się na planie prostokąta z prosto zamkniętą ścianą prezbiterialną (bez absydy), czworoboczną wieżą wtopioną w zachodnią część nawy oraz dwoma przybudówkami – boczną kruchtą od strony południowej i zakrystią od strony północnej. Aktualnie do kościoła od strony zachodniej prowadzi prosta wiatra kryta dwuspadowym dachem. Ściany wieży wraz z całą elewacją zachodnią i ścianami obu przybudówek oszalowane deskami pionowymi i olistwowane. Ściany kościoła od wewnątrz pokryte tynkiem. Strop nawy głównej drewniany, obity deskami, przy ścianach wzdłużnych zastosowano fasetowe zaokrąglenie. Wejście na chór muzyczny z kruchty po drewnianych schodach, wejście na wieżę z chóru po drabinie. Wieża o konstrukcji szkieletowej kryta czworobocznym hełmem kopulastym (pokrytym gontem) i zakończonym metalową smukłą szpicą z prostym krzyżem na wierzchołku. Wieżba dachowa kopuły nierozpoznana. Dach nad nawą główną oparty na wieźbie krokwiowo-stolcowej - podpory stolca ukośne; krokwie dachowe dołem oparte na belkach stropowych. Dachy dwuspadowe nad nawą główną oraz kruchtami i wiatą wejściową przykryte dachówką karpiówką. Główne wejście zamknięte dwuskrzydłowymi drzwiami prowadzi do kruchty znajdującej się pod wieżą. W celu uniknięcia przeciągów zainstalowano wtórnie wiatrołap, z którego do kruchty prowadzą dwuskrzydłowe drzwi. Wnętrze jednonawowe podzielone wewnątrz dwoma rzędami drewnianych słupów (po 6 słupów każdy), które wizualnie dzielą wnętrze na 3 nawy.⁵

V. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

W roku 1947 architekt powiatowy inż. B. Kisielewski przeprowadził inwentaryzację kościoła w Ugoszczy oceniając stan kościoła, jako fatalny. Podwaliny, słupy, zastrzały i rygle ścian opisano, jako zmurzałe i stoczone przez owady. Wszystkie połączenia belek były zmurzałe, miejscowo całkowicie zdestruowane z powodu rozsypania się czopów i wrębów. Wskutek wymienionych zniszczeń nastąpiło osiadanie słupów – wciskanie się ich w zmurzałą podwalinę, wypaczanie i zwichrowanie ścian – co z kolei spowodowało rozluźnienie połączeń konstrukcji drewnianej, odpadanie tynków wewnątrz obiektu oraz wypychanie na zewnątrz muru ceglanoego. Stan zachowania wieżby wieży oceniono, jako analogiczny, dodatkowo zauważając odchylenie wieży od pionu o około 20 cm. Podsumowując, autor inwentaryzacji uznał, iż kościołowi grozi zawalenie się i zasugerował jak najszybsze zamknięcie obiektu dla wiernych oraz przeprowadzenie prac naprawczych.

Mimo fatalnego stanu zachowania konstrukcji świątyni opisanego w 1947 r., aż do dnia dzisiejszego nie przeprowadzono właściwych prac naprawczych konstrukcji drewnianych, a przynajmniej nie ma na ten temat żadnych danych (inwentaryzacja wieżby w roku 2025 wykazała istnienie napraw konstrukcji, jednak nie wiadomo w jakim roku zostały one wykonane). Dodatkowo kościół nadal pozostaje otwarty dla wiernych. Szczęściem należy nazwać fakt, iż nie doszło jeszcze do żadnej katastrofy budowlanej. Decyzją aktualnego proboszcza parafii wyłączono dzwony z użytkowania, co z pewnością zapobiegło dodatkowym niepotrzebnym drganiom mogącym pogłębiać zniszczenia.

W maju 2025 roku w związku z planowaną renowacją wieży świątyni, przeprowadzono ogólny przegląd wieżby dachowej. Stan zachowania konstrukcji drewnianej w obrębie wieżby dachowej kościoła wykazuje tryb alarmowy. Ze względu na niebezpieczeństwo zawalenia się konstrukcji pod naporem ludzkim, przegląd wykonano tylko na najniższym poziomie,

5 Biała karta autorstwa mgr Juliusza Sienkiewicza z XI. 1989 r.

tj. na wysokości więźby dachowej nad nawą główną. Można jednak wnioskować, iż stan zachowania konstrukcji wieży oraz hełmu jest analogiczny.

Więzbę wieży wykonano w konstrukcji szkieletowej drewnianej słupowo-ryglowej, wykończonej na zewnątrz deską. Więźba dachowa kopuły pozostaje nierozpoznana, dach pokryto gontem i zakończono metalowym szpicem z krzyżem. Wieża pełni jednocześnie funkcję dzwonnicy.

Całość poddasza zaśmiecona, znajduje się tam mnóstwo przedmiotów kultu religijnego, luźnych desek oraz śmieci. Konstrukcję pokrywają pajęczyny oraz kurz w grubej warstwie.

Belki konstrukcyjne (tj. płatwie, belki wiązarowe, rygle, słupy, zastrzały, miecze, jętki, podwaliny, krokwie) widziane z najniższego poziomu więźby są w fatalnym stanie, spowodowanym szeroko zakrojoną korozją biologiczną drewna. Zainfekowany grzybami materiał wykazuje przebarwienia, od barwy białej, poprzez szarą, aż do brunatnej. Biały nalot na powierzchni sugeruje obecność białej zgnilizny drewna. Porażone drewno mięknie, traci masę, łatwo ugina się pod naciskiem oraz kruszy w palcach na włókniste fragmenty. Drewno skorodowane jest do tego stopnia, że z łatwością można odrywać kawałki. W miejscach ubytków zaobserwowano brunatny rozkład drewna powodujący kurczenie się materiału i jego rozpad na pryzmatyczne klocki (w końcowej fazie rozkładu drewno można rozetrzeć w palcach na proszek). Największe zniszczenia zaobserwowano w miejscach łączenia podwaliny wieży ze słupami oraz płatwiami stropowymi i jętkami. Korozja drewna w postaci dużych ubytków materiału spowodowała wycieranie i rozluźnienie połączeń, a w konsekwencji osiadanie konstrukcji.

Zawilgocenie drewna widoczne jest miejscowo gołym okiem w postaci ciemnych plam, zwłaszcza na stropie ponad sklepieniem nawy. Wilgoć dostaje do wnętrza więźby przez nieszczelności w pokryciu dachowym i jest główną przyczyną rozwoju grzybów i pleśni.

Aktywność owadów widoczna jest na powierzchni elementów drewnianych w postaci odsłoniętych korytarzy. Miejscowo na deskach stropu zaobserwowano regularne kopczyki jasnej mączki drzewnej, wysypującej się z otworów wylotowych. Może to wskazywać na aktywne żerowisko ksylofagów.

Belki konstrukcyjne wieży (rygle, słupy i zastrzały) pełniące jednocześnie funkcję ścian zachodniej kościoła wykazują analogiczne zniszczenia, jednak ubytki drewna w miejscach łączenia są znacznie mniejsze.

Strop nawy będący jednocześnie podłogą więźby dachowej wykonany jest z desek o nieodpowiedniej grubości lub częściowym zużyciu, co skutkuje uginaniem się pod naporem chodzącego. Strop wyższy (ponad sklepieniem nawy) jest w złym stanie. Deski są niekompletne, połamane, miejscowo widoczne ciemniejsze plamy, prawdopodobnie ślady wilgoci z przeciekającego dachu.

Belki wiązarowe w miejscu podpierania krokwi spoczywają bezpośrednio na murku wymurowanym z gazobetonu. Brak izolacji drewna może powodować utrzymywanie wilgoci, a co za tym idzie wzmożoną korozję biologiczną.

Niektóre pola pomiędzy belkami zamknięto przemurowaniem z cegły. Takie rozwiązanie ma prawdopodobnie usztywnić konstrukcję, bądź podeprzeć niektóre z belek. Cegły w niektórych polach są otynkowane. Zauważono braki cegły w poszczególnych polach oraz mniejsze ubytki, a także miejscowe odpadanie tynku.

W przypadku oryginalnych elementów drewnianych, zachowało się ich pierwotne połączenie na drewniane kołki.

Zaobserwowano istniejące wzmocnienia konstrukcji więźby, nie znamy jednak czasu ich

wykonania. Wzmocnienia niektórych belek wykonano za pomocą nakładek z desek przymocowanych gwoździami w miejscu łączenia słupów z podwaliną lub dłuższych belek przylegających bezpośrednio do konstrukcji ryglowej ściany zachodniej. Dodatkowo dodano belki ukośne oraz pionowe pełniące rolę słupów oraz belki spinające krokwie dachu ze słupami wieży. Drewno dodane jest w dobrym stanie i aktualnie nie wykazuje śladów korozji, jednak miejsca łączeń nowego materiału z drewnem oryginalnym są z całą pewnością poluzowane. Zastosowano również wtórne wzmocnienia metalowe w postaci krótkich listew łączących słupy z mieczami, a także listwy długie - spinające konstrukcję drewnianą pod wieżą od strony zewnętrznej. Miejscowo zaobserwować można metalowe łączniki w postaci podkładki i śruby. Aktualnie wszystkie elementy metalowe przejawiają silną korozję.

WNIOSKI KONSERWATORSKIE:

Obecnie stan zachowania obiektu pogarsza się, a fatalny stan wieży wskazuje na konieczność przeprowadzenia natychmiastowych działań obejmujących prace remontowo-budowlane oraz konserwatorskie. Ze względu na ryzyko upadku, inwentaryzację przeprowadzono jedynie z poziomu wieży dachowej nawy głównej. Faktyczny stan zachowania drewnianej konstrukcji całej wieży wraz z hełmem, będzie możliwy w trakcie prowadzenia prac budowlanych. Można jednak zakładać, iż jej stan jest analogiczny, co grozi katastrofą budowlaną. Kościół należy jak najszybciej zamknąć dla wiernych i wyłączyć z użytkowania, a nabożeństwa przenieść do innej świątyni.

Stopień destrukcji drewna konstrukcyjnego wskazuje, iż materiał jest zbyt zniszczony i nie nadaje się do wzmocnienia i ponownego użycia. Ze względu na fakt, iż stabilny szkielet wieży jest gwarantem bezpieczeństwa obiektu, sugeruje się całkowity demontaż i utylizację zniszczonych elementów i postawienie całej konstrukcji na nowo, zgodnie z historyczną techniką budowlaną i ciesielską, jaką zastosowano w kościele. W przypadku poważnych uszkodzeń elementu drewnianego, zachodzi konieczność wymiany na nowy o tych samych parametrach. Nie dopuszcza się wymiany elementów historycznych bez uzasadnienia. Niemniej zaznaczam, jeżeli wykonawca prac w trakcie prowadzenia robót budowlanych, oceni niektóre elementy, jako nadające się do ponownego wykorzystania, należy podjąć próbę ratowania drewna historycznego.

W każdym przypadku podjęcie prac naprawczych i wzmacniających powinno być poprzedzone oceną stanu technicznego wieży przeprowadzoną przez uprawnioną do tego osobę. Ocena powinna obejmować ustalenie przyczyn, zakresu i rozmiaru uszkodzeń, wpływu uszkodzeń na pracę statyczną konstrukcji i na cechy użytkowe dachu oraz koncepcję naprawy. Na podstawie oceny stanu technicznego należy opracować projekt remontu uwzględniający zarówno wnioski i zalecenia wynikające z opinii technicznej, jak opinii konserwatora zabytków.

Przyczyną fatalnego stanu zachowania obiektu jest starzenie materiałów, działanie wilgoci (nieszczelność dachu) oraz nieodpowiednia wentylacja, które wywołały zaawansowaną korozję biologiczną i obecność drewnojadów. Niemniej czynnik ludzki ma w tym wypadku największe znaczenie. Obiekt mimo inwentaryzacji z roku 1947, do dnia dzisiejszego nie doczekał się stosownego remontu, na jaki wskazywał autor. Poczyniono pewne naprawy, mające zabezpieczyć konstrukcję, jednak przy takiej skali zniszczeń są one niewystarczające. Do takiego zaniedbania przyczynił się brak wiedzy, nieodpowiednie działania, a także brak wystarczających środków materialnych na konserwację i utrzymanie obiektu na odpowiednim poziomie.

Podjęte działania winny w jak najmniejszym stopniu ingerować w historyczną strukturę i architektoniczny wizerunek zabytkowego obiektu.

VI. ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Celem prac budowlanych i konserwatorskich jest zahamowanie procesów niszczących, usunięcie ich skutków oraz przywrócenie obiektowi wartości technicznej, artystycznej i ekspozycyjnej.

Dla bezpieczeństwa wiernych oraz księdza proboszcza, kościół na czas prowadzenia prac należy bezwzględnie wyłączyć z użytkowania. Prace należy rozpocząć od odsłonięcia więźby wieży, aby umożliwić właściwą ocenę stanu technicznego konstrukcji oraz przeprowadzić demontaż poszczególnych elementów. W tym celu należy zdemontować dzwony, a następnie instalację odgromową, metalową szpicę, gont z pokrycia kopuły i odeskowanie ścian na poziomie wieży. Wymienione elementy należy oznakować i zabezpieczyć, gdyż zostaną one poddane zabiegom konserwatorskim w drugim etapie prac. W trakcie prowadzenia remontu zaleca się wykonywanie dokumentacji fotograficznej każdego etapu.

Odsłoniętą więźbę nawy głównej kościoła należy szczególnie zabezpieczyć przed dostępem opadów atmosferycznych, a także wiatru, który mógłby doprowadzić do powstania dodatkowych zniszczeń. W podobny sposób należy zabezpieczyć chór.

Podczas remontu więźby należy stosować zasadę nihil novi – nie mieszać materiałów i technologii nowoczesnych z dawnymi. Absolutnie szkodliwa jest wymiana oryginalnych elementów konstrukcji więźby z tradycyjnymi łączeniami ciesielskimi na współczesne łączenie kątownikami stalowymi, zespolonymi z drewnem gwoździami lub wkrętami. Na powierzchniach metalowych może osadzać się wilgoć, co doprowadzi do przyspieszonej korozji drewna. Do montażu drewnianej konstrukcji należy użyć drewnianych dybli i zamków wyciętych w drewnie, w takim samym systemie, jaki zastano. Ponadto zastosowanie jakichkolwiek elementów usztywniających więźbę (kotwy, śruby, kątowniki itp.) mogą spowodować więcej szkody, niż pożytku, gdyż drewniana więźba powinna pozostać elastyczna i poddawać się naprężeniom.

W przeciwnym wypadku mogą pojawić się pęknięcia drewna lub rozparcia ścian. Nową więźbę należy wykonać z drewna zimowego, tego samego gatunku, z jakiego wykonano konstrukcję oryginalną (drewno iglaste żywiczne). Materiał musi być dobrej jakości, suchy i zaimpregnowany. Całość więźby dachowej należy zabezpieczyć przeciwko ogniu, a także grzybom i owadom, przeprowadzając impregnację gotowym preparatem fabrycznym.

Niniejszy program opracowano na podstawie wstępnego rozpoznania techniki oraz technologii, przy uwzględnieniu uwarunkowań historycznych, artystycznych i funkcjonalnych. Jest to program ramowy koncentrujący się na podstawowych zadaniach, powinien być korygowany i uzupełniany o szczegółowe rozwiązania podczas trwania prac i doprecyzowania wiedzy o obiekcie. Jeżeli zajdzie taka potrzeba ewentualne dodatkowe badania zostaną przeprowadzone w trakcie trwania prac.

VII. PROGRAM PRAC BUDOWLANO - KONSERWATORSKICH

1. Wykonanie dokumentacji opisowej i fotograficznej obiektu przed przystąpieniem do prac.
2. Przygotowanie obiektu. Usunięcie z poddasza wszelkich niepotrzebnych i luźnych elementów oraz śmieci. Zabezpieczenie więźby dachowej nawy głównej oraz chóru przed zalewaniem i zanieczyszczeniami powstałymi w trakcie remontu.
3. Demontaż instalacji odgromowej z dachu wieży.
4. Demontaż instalacji elektrycznej.
5. Sprawdzenie sprawności systemu wentylacji.
6. Demontaż metalowego szpicu, gontu pokrywającego kopułę oraz odeskowania ścian wieży.
7. Dokładna ocena stanu zachowania odsłoniętej więźby. Jeśli zaistnieje taka możliwość,

należy podjąć próbę ratowania elementów oryginalnych. Elementy zniszczone w zbyt wysokim stopniu należy wymienić na nowe. Biorąc pod uwagę skalę destrukcji drewna, prawdopodobnie zajdzie konieczność wymiany całej konstrukcji na nową. Ostateczną ocenę będzie można jednak przeprowadzić dopiero w trakcie wykonywania robót. W przypadku koniecznej wymiany, stosować drewno tego samego gatunku, co oryginalne (ścięte w okresie zimowym, suche, bez dużych sęków, śladów sinizny i nie uszkodzone przez owady oraz prawidłowo wysezonowane) o takich samych przekrojach. **WSZYSTKIE ŁĄCZENIA NALEŻY WYKONAĆ TECHNIKAMI CIESIELSKIMI, ODTWARZAJĄC DAWNE ŁĄCZA LUB TECHNIKAMI ANALOGICZNYMI.**

8. Cegły wmurowane pomiędzy belkami należy zdemontować, ze względu na bezpieczeństwo podczas prac oraz potrzebę konserwacji samego materiału. Cegły najbardziej zniszczone wymienić na nowe, pozostałe oczyścić, wzmocnić i ponownie wmurować.
9. Utylizacja drewna zagrzybionego. Drewno w III stopniu zniszczenia (głębokie spękania podłużne i poprzeczne, zabarwienie brunatne, brak spoiwości) należy zutylizować. Po usunięciu materiału poza teren budynku, należy go natychmiast spalić.
10. Wykonanie izolacji. Należy pamiętać o odpowiedniej izolacji w miejscu łączenia drewna z murem. Proponuje się użycie papy termozgrzewalnej lub papy na tekturze. Sam mur uprzednio oczyścić i nasycić preparatem grzybobójczym.
11. Wymiana desek stropów na nowe o grubszym przekroju, niż deski zastane. Materiał należy uprzednio zaimpregnować.
12. Impregnacja drewna nowego. Nowe drewno należy uprzednio zaimpregnować, aby zapewnić mu ochronę przeciw wilgoci, grzybom i owadom, jak również ogniovi, a następnie koniecznie wysezonować przed wbudowaniem, aby zapewnić utrwalenie związków toksycznych i umożliwić odparowanie rozpuszczalników. Podczas remontu drewno poddaje się jedynie impregnacji uzupełniającej, która polega na wykonaniu (na terenie budowy) poprawek, koniecznych na skutek uszkodzenia drewna podczas transportu, dopasowania elementów w miejscu zaciosu, przetarc lub przecięć, a także dodatkowym zabezpieczeniu powierzchni stykających się z murem. Impregnację wykonać metodą pędzlowania, spryskiwania lub kąpieli, stosując odpowiedni preparat. Proponuje się zastosowanie preparatu Fobos M4 (do zastosowania wyłącznie wewnątrz obiektu; działanie wody grozi wymyciem środka).
13. Ponowny montaż dzwona.
14. Montaż odeskowania, gontu oraz metalowej szpicy (po przeprowadzonej konserwacji).
15. Montaż systemu odgromowego.

Po zakończeniu działań konserwatorskich i restauratorskich należy wykonać dokumentację fotograficzną oraz opisową.

VIII. ZALECENIA I UWAGI KONSERWATORSKIE

1. Prace należy przeprowadzić pod nadzorem dyplomowanego konserwatora dzieł sztuki i właściwych służb konserwatorskich.
2. Wszystkie zalecane prace zewnętrzne powinny być wykonane w sprzyjających warunkach atmosferycznych, tak aby nie narażać obiektu zabytkowego oraz elementów nowych na dodatkowe zawilgocenie.
3. Nieodłącznym i częstym zjawiskiem przy renowacji zabytków architektury w trakcie przeprowadzania prac jest występowanie problemów i zadań nie zawartych w programie konserwatorskim. Należy je wówczas rozpatrzyć i podjąć decyzję dalszego postępowania z

Inwestorem, WKZ, oraz nadzorem konserwatorskim.

4. Zaproponowane w niniejszym opracowaniu materiały i producenci podani zostali, jako przykładowi, wobec czego dopuszcza się zastosowanie innych materiałów, jednak o podobnych parametrach. Stosowane materiały powinny posiadać atesty i być dopuszczone do stosowania na zabytkach oraz odpowiadać obowiązującym normom.
5. Wszelkie zmiany w zakresie i sposobie postępowania w trakcie prac, należy uzgadniać z WKZ.

IX. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA STANU ZACHOWANIA

Ryc.1. Widok ogólny kościoła pw. św. Marii Magdaleny w Ugoszczy od strony północno-zachodniej. Stan na 30.05.2025 r.

Ryc. 2. Widok ogólny kościoła pw. św. Marii Magdaleny w Ugoszczy od strony południowo-wschodniej. Stan na 30.05.2025 r.

NIE OBJĘTE OPRACOWANIEM

Ryc. 3. Widok ogólny więźby dachowej nad nawą główną kościoła. Stan na 30.05.2025 r.

WIEŻA KOŚCIOŁA

Ryc. 4. Widok stropu we wieży kościoła. Widoczne braki w odeskowaniu i drabina oraz wąż prowadzący na kolejny poziom. Stan na 30.05.2025 r.

NIE OBJĘTE OPRACOWANIEM

Ryc. 5. Widok wjazdu prowadzącego z chóru na wieżbę dachową kościoła. Widoczna konstrukcja ryglowa budynku. Stan na 30.05.2025 r.

Ryc. 6. Fragment konstrukcji ryglowej we wnętrzu wieży kościoła (widocznej od strony zachodniej). Ściana wieży jest przedłużeniem elewacji zachodniej kościoła. Stan na 30.05.2025 r.

Ryc. 7. Fragment stropu znajdującego się bezpośrednio nad chórem. Widoczne odeskowanie podłogi oraz śmieci zalegające na poddaszu kościoła. Stan na 30.05.2025 r.

Ryc. 8. Fragment murlaty oraz belki wiązarowe opierające się na murze. Widoczny brak izolacji pomiędzy drewnianą konstrukcją, a murem. Stan na 30.05.2025 r.

Ryc. 9. Fragment drewnianej konstrukcji. Widoczne fragmenty zbutwiałego drewna osypujące się na podłogę, a także kopczyki pyłu drzewnego, będące świadectwem aktywnego żerowania

drewnojadów. Stan na 30.05.2025 r.

WIEŻA KOŚCIOŁA

Ryc. 10. Fragment oryginalnej więźby wieży. Widoczne wyraźne zmniejszenie przekroju płatwii spowodowane zaawansowaną korozją biologiczną. Stan na 30.05.2025 r.

WIEŻA KOŚCIOŁA

Ryc. 11. Fragment oryginalnej więźby wieży. Widoczna zaawansowana korozja biologiczna drewna - w postaci dużego ubytku - w miejscu łączenia słupa z podwaliną wieży. Stan na 30.05.2025 r.

Ryc. 12. Fragment oryginalnej więźby wieży – miejsce łączenia słupa z krokwią i mieczem. Widoczna zaawansowana korozja biologiczna drewna w postaci białych nalotów i brunatnych przebarwień. Stan na 30.05.2025 r.

Ryc. 13. Fragment oryginalnej więźby wieży – miejsce łączenia słupa z mieczem. Widoczna zaawansowana korozja biologiczna słupa, którego lico zostało całkowicie zniszczone oraz

zniszczona końcówka miecza w miejscu łączenia elementów. Stan na 30.05.2025 r.

WIEŻA KOŚCIOŁA

Ryc. 14. Fragment oryginalnej więźby wieży. Widoczne zmniejszenie przekroju słupa oraz czop płatwii górnej, który wysunął się z gniazda. Stan na 30.05.2025 r.

WIEŻA KOŚCIOŁA

Ryc. 15. Fragment oryginalnej więźby. Widoczne замуrowanie cegłą przestrzeni pomiędzy płatwią górną, a połacią dachu w celu usztywnienia konstrukcji. Rozwiązanie oryginalne. Stan na 30.05.2025 r.

WIEŻA KOŚCIOŁA

Ryc. 16. Fragment więźby wieży. Widoczne wtórne wzmocnienia konstrukcji w postaci krótkich desek po obu stronach krokwi; długiej deski przytwierdzonej do słupów za pomocą metalowych śrub oraz długiej metalowej listwy spinającej słupy. Wszystkie elementy metalowe przejawiają ślady zaawansowanej korozji. Stan na 30.05.2025 r.

WIEŻA KOŚCIOŁA

Ryc. 17. Fragment stropu kościoła nad chórem. Widoczne pęknięcie belki dźwigającej strop. Stan na 30.05.2025 r.

WIEŻA KOŚCIOŁA

Ryc. 18. Fragment stropu kościoła nad chórem. Widoczne poluzowanie deski stropu. Stan na 30.05.2025 r.